

Верховний
Суд

Шлюбний договір: практика касаційного суду

Василь Крат,
суддя Верховного Суду,
кандидат юридичних наук, доцент

14 листопада 2025 року

Обов'язковість шлюбного договору

Постанова КЦС ВС від 05.03.2025 у справі № 362/1998/23

Одним із фундаментів сучасного приватного права є обов'язковість договору. Цей принцип без сумніву поширюється й на шлюбний договір. Тобто з укладенням договору його сторони набувають обов'язки (а не лише суб'єктивні права), які вони мають виконувати.

Невиконання обов'язків, встановлених шлюбним договором, може відбуватися при: розірванні шлюбного договору за взаємною домовленістю сторін; розірванні шлюбного договору в судовому порядку; припиненні зобов'язання на підставах, що містяться в главі 50 ЦК України; недійсності шлюбного договору (нікчемності договору або визнання його недійсним на підставі рішення суду).

Тлумачення шлюбного договору

Постанова КЦС ВС від 05.03.2025 у справі № 362/1998/23

Сумніви щодо дійсності, чинності та виконуваності шлюбного договору мають тлумачитися судом з урахуванням принципу тлумачення *favor contractus* (тлумачення договору на користь дійсності) на користь його дійсності, чинності та виконуваності.

При застосуванні умов шлюбного договору при вирішенні спору суд здійснює тлумачення змісту шлюбного договору, навіть за відсутності позовної вимоги про тлумачення змісту шлюбного договору.

Шлюбний договір як регулятор

Постанова КЦС ВС від 06.08.2023 в справі № 755/3563/21

Шлюбний договір як приватно-правова категорія, оскільки є універсальним регулятором між учасниками приватних відносин, покликаний забезпечити регулювання приватних відносин, та має бути направлений на встановлення, зміну або припинення приватних прав та обов'язків.

Шлюбний договір як регулятор

Постанова КЦС ВС від 10.05.2022 у справі № 755/5802/20

У статті 60 СК України закріплено принцип спільності майна подружжя. Сторони шлюбного договору мають можливість домовитися про непоширення на майно, набуте ними за час шлюбу, положень статті 60 СК України.

Тобто, сторони шлюбного договору можуть домовитися, що: майно, набуте за час шлюбу, але після укладення шлюбного договору, буде набуватися сторонами на праві спільної часткової власності; режим спільності майна (стаття 60 СК України) **може бути змінений за домовленістю сторін на режим роздільності.**

Сторони можуть включити до шлюбного договору умову, що повністю виключає можливість виникнення в майбутньому спільного подружнього майна. При цьому майно, набуте за час шлюбу, належатиме кожному з подружжя на праві приватної власності (роздільне майно).

Шлюбний договір як регулятор

Постанова КЦС ВС від 05.03.2025 у справі № 362/1998/23

Сторони шлюбного договору можуть домовитися, що: майно, набуте за час шлюбу, але після укладення шлюбного договору, буде набуватися сторонами на праві спільної часткової власності; режим спільності майна (стаття 60 СК України) може бути змінений за домовленістю сторін на режим роздільності.

Сторони можуть включити до шлюбного договору умову, що повністю виключає можливість виникнення в майбутньому спільного подружнього майна.

При цьому майно, набуте за час шлюбу, належатиме кожному з подружжя на праві приватної власності (роздільне майно).

Трохи про недійсність шлюбного договору

Постанова КЦС ВС від 10.05.2022 у справі № 755/5802/20

Положення ЦК України субсидіарно застосовуються для регулювання сімейних відносин;

у статті 103 СК України законодавець частково урегулював оспорюваність шлюбного договору. З урахуванням того, що положення ЦК України субсидіарно застосовуються для регулювання сімейних відносин, то до недійсності шлюбного договору (його частини) підлягають застосуванню норми

§ 2 «Правові наслідки недодержання сторонами при вчиненні правочину вимог закону» глави 16 ЦК України;

для визнання судом оспорюваного шлюбного договору (його частини) недійсним необхідним є: наявність підстав для оспорення шлюбного договору (його частини); встановлення, чи порушується (не визнається або оспорується) суб'єктивне приватне право або інтерес особи, яка звернулася до суду. Як наявність підстав для визнання оспорюваного шлюбного договору (чи його частини) недійсним, так і порушення (не визнання або оспорювання) суб'єктивного приватного права або інтересу особи, яка звернулася до суду, має встановлюватися саме на момент вчинення оспорюваного шлюбного договору;

під змістом шлюбного договору розуміється сукупність умов, викладених в ньому. Під вимогами, яким не повинен суперечити шлюбний договір (його частина), мають розумітися ті правила, що містяться в імперативних приватно-правових нормах.

Чи допустима кваліфікація шлюбного договору як фраздаторного правочину?

Постанова КЦС ВС від 06.08.2023 в справі № 755/3563/21

!! Договором, що вчиняється на шкоду кредитору (фраздаторним договором), може бути й шлюбний договір. Застосування конструкції «фраздаторності» при вчиненні шлюбного договору має певну специфіку, яка проявляється в обставинах, що дозволяють кваліфікувати такий договір як такий, що вчинений на шкоду кредитору. До таких обставин, зокрема, відноситься: момент укладення шлюбного договору; те, що внаслідок вчинення шлюбного договору відбувається унеможливлення звернення стягнення на майно боржника чи зменшується обсяг майна боржника (наприклад, подружжя про непоширення на майно, набуте ними за час шлюбу, положень статті 60 СК України).

!! Подружжя, яке домовляється в шлюбному договорі про непоширення на майно, набуте ними за час шлюбу, положень статті 60 СК України, після настання строку повернення позики чи пред`явлення позову про стягнення боргу, діє очевидно недобросовісно та зловживає правами стосовно кредитора, оскільки оспорюваний договір направлено на недопущення звернення стягнення на майно боржника чи зменшується обсяг майна боржника.

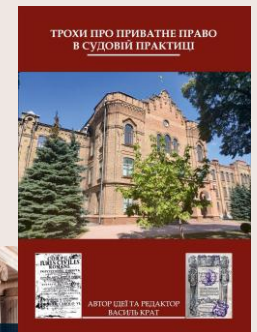
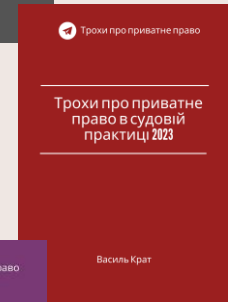
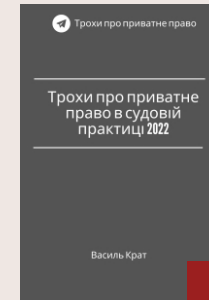
Джерела

Трохи про приватне право в судовій практиці (за матеріалами публікацій в соціальній мережі Facebook за 2021 рік) / Редактор та упорядник В. І. Крат. – Київ, 2021. 234 с. URL: <https://t.me/glossema/2>

Трохи про приватне право в судовій практиці (за матеріалами публікацій в телеграм-каналі «Трохи про приватне право» за 2022 рік) / Автор та редактор В. І. Крат. – Київ, 2022. 444 с. URL: <https://t.me/glossema/727>

Трохи про приватне право в судовій практиці (за матеріалами публікацій в телеграм-каналі «Трохи про приватне право» за 2023 рік) / Автор та редактор В. І. Крат. – Київ, 2023. 662 с. URL: <https://t.me/glossema/1451>

Трохи про приватне право в судовій практиці (за матеріалами публікацій в телеграм-каналі «Трохи про приватне право» за 2024 рік) / Автор та редактор В. І. Крат. – Київ, 2024. 899 с. URL: <https://t.me/glossema/2441>.

Верховний
Суд

Трохи про приватне право:
<https://t.me/glossema>

Дякую за увагу!

